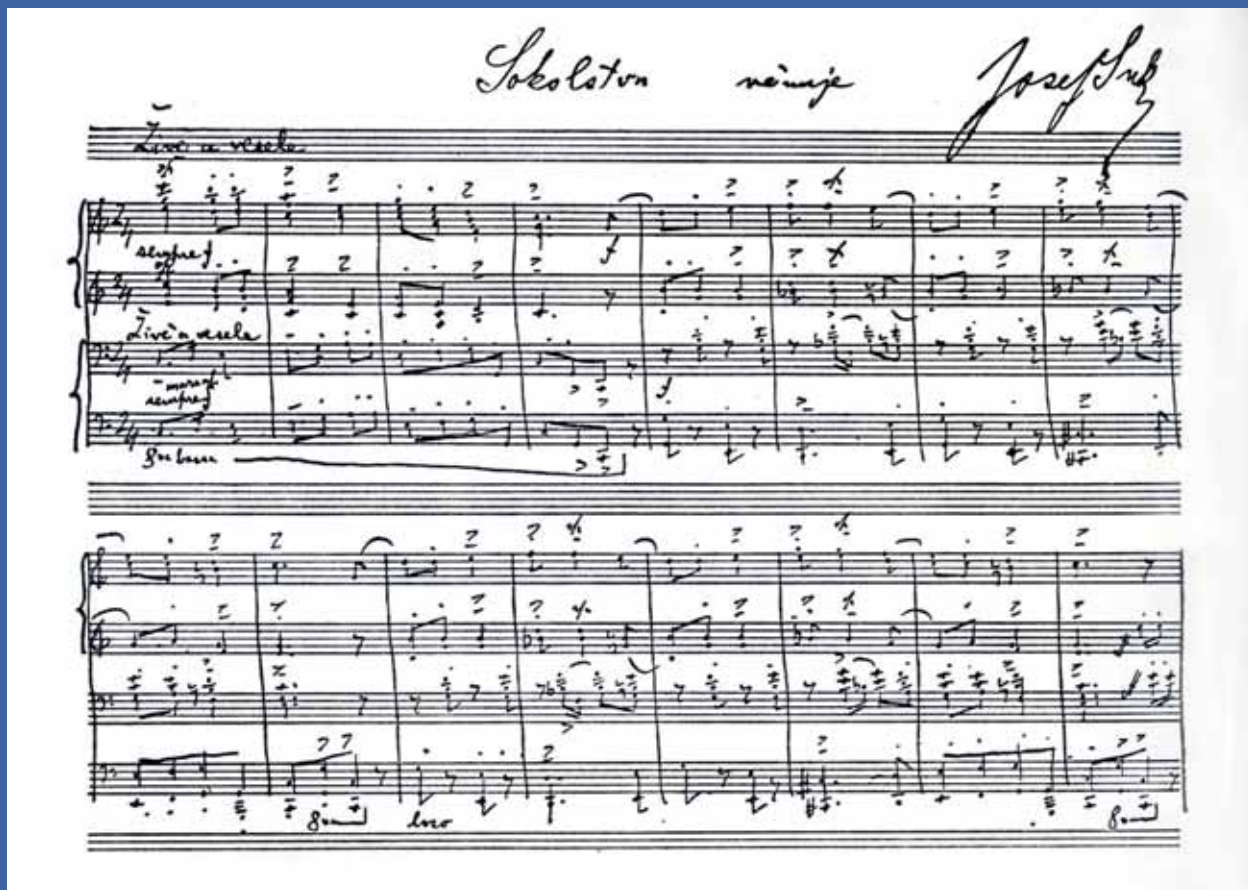

VZDĚLAVATELSKÉ LISTY

03 | SRPEN/ZÁŘÍ 2019

**ZPÍVEJME DÁL LVÍ SILOU,
VZLETEM SOKOLÍM**

3-5

HUDBA V SOKOLE**Hudba v Sokole na příkladu IX. všesokolského sletu 1932**

6-7

PERIPETIE PĚVECKÝCH KROUŽKŮ**Není zpěv jako zpěv – peripetie pěveckých kroužků v Sokole**

8-9

ABY HUDBA DOBŘE ZNĚLA**Aby hudba na sletišti dobře zněla**

10-12

SOKOLŠTÍ SKLADATELÉ**Významní sokolští skladatelé**

13-14

ZPÍVEJME DÁL**Lví silou, vzletem sokolím**

15

PSALO SE**Nahráváme****Vážení čtenáři,**

Vzdělavatelské listy, které se vám právě dostávají do rukou, jsou věnovány jednomu z neopomenutelných fenoménů naší historie – sokolské hudbě. Jak si v následujících příspěvcích připomeneme, hudba hrála v dějinách sokolského hnutí vždy zcela mimořádnou roli a k jeho činnosti neodmyslitelně patří již od prvopočátků. Nápěvy slavných sokolských pochodů se vryly do paměti mnoha generací sokolské i nesokolské veřejnosti. Není divu, vždyť jejich autory byli často nejvýznamnější skladatelé své doby. Jména jako František Kmoch, Josef Suk, Leoš Janáček, Bohuslav Martinů a další zůstanou navždy spojena s historií sokolstva, a to nejen díky tomu, že složili skladby, které dodnes dotvářejí atmosféru sletů i dalších sokolských akcí, ale i proto, že se jednalo o hrdé členy našeho hnutí.

Dlouhá léta vévodily všem sokolským akcím včetně sletů pochodové písně Františka Kmocha Spějme dál a Františka Josefa Pelze Lví silou (v pozdější Kmochově úpravě). Slavná Janáčkova Sinfonietta se doslova rozlétla do celého světa v roce 1926, kdy byla původně komponována jako zdravice VIII. všesokolskému sletu. Skutečnou sokolskou hymnou se ale mohla stát jen jedna skladba. Mezi nejznámější kompozice meziválečného Československa patřil sokolský pochod Josefa Suka V nový život. Původní podobu pochodu složil Suk již na jaře 1919 pro dobrovolníky bojující na Slovensku proti Maďarům. Na podzim 1919 byla vypsána soutěž na nový slavnostní pochod pro VII. všesokolský slet připravovaný na léto roku 1920. Sukův pochod v ní zvítězil a postupně se stal nejen sokolskou hymnou, ale dostalo se mu i zcela ojedinělého ocenění – vybojoval olympijskou medaili. V letech 1912–1948 byly totiž součástí olympijských her i soutěže v uměleckých disciplínách a v roce 1932 byl v Los Angeles Sukův pochod oceněn stříbrnou medailí, přičemž zlatá nebyla v hudební kategorii udělena.

V dobách ohrožení republiky se některé hudební skladby stávaly symbolem vzdoru. Byl to případ i poslední skladby, o níž bych se rád v úvodu zmínil. V atmosféře plné nejistoty, strachu o osud republiky i odhodlání ji bránit proběhl v červenci 1938 X. všesokolský slet. Přímí účastníci, ať již z řad cvičenců, či diváků, na něj dodnes vzpomínají jako na jeden z nejsilnějších životních zážitků. Slet, jehož program zhlédlo téměř dva a půl milionu diváků a jehož průvod trval více než čtyři hodiny, se stal obrovskou demonstrací odhodlání celého národa bránit se nacistické agresi. Vyvrcholením sletu se stala skladba autorů Jana Seeháka a Františka Pecháčka Přísaha republice. Prostrná téměř 30 000 mužů podmalovaná husitským chorálem a zakončená přísahou věrnosti demokracii a republice byla v tragickém roce 1938 nejmohutnějším vyjádřením připravenosti národa k boji za svobodu. Mnozí ze sokolů, včetně autora skladby Františka Pecháčka, se zapojili do protinacistického odboje a byli popraveni.

Doufám, že vám následující příspěvky přinesou celou řadu nových zajímavých informací a že pro vás budou i další čísla Vzdělavatelských listů nejen zdrojem poznání, ale snad i inspirací k hlubšímu zájmu o sokolskou historii.

Michal Burian,
vzdělavatel ČOS**čeps**

Vedeme energii těm, kteří ji násobí

Časopis SOKOL – Vzdělavatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská | Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel. 257 007 332, e-mail: zkubin@sokol.eu | Redakce: Zdeněk Kubín, Kateřina Pohlová | Tisk: Tiskárna Macík Sedlčany | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvků upravovat, krátit nebo komentovat | MK ČR E 17339, ISSN 0489-6718

HUDBA V SOKOLE NA PŘÍKLADU IX. VŠESOKOLSKÉHO SLETU 1932

Sokolské písně, pochody, skladby pro cvičení, trubačské a dechové kapely, znělky, sbory – s tím vším se v bohaté sokolské historii setkáte. Hudba patří ke sletovým skladbám stejně neoddelitelně jako čapka k mužskému kroji. Špatný výběr hudby ovlivní i skvěle napsanou skladbu a naopak.

| Kateřina Pohlová, VO ČOS

Veřejná vystoupení cvičenců, jejichž výsledný dojem se podstatně opírá o účast hudebního doprovodu, by bez zvuků melodických tónových sledů a bez hudebně vyjádřené rytmizace dopadla chudě a nevýrazně. A co teprve sokolské pochody k nástupu cvičenek na plochu. Dobrá hudba podtrhne mnohočetné zástupy cvičících a divákům při pohledu a poslechu naskočí husí kůže a zamrazí v končetinách. Opět nás tedy nepřekvapí, že Sokol v minulosti dbal i na úroveň nejen sletové hudby a ke spolupráci zval přední české skladatele, ale i kritiky a odborníky. Hudba v Sokole však není jen nesčetné množství doprovodů ke cvičením a scénám, ale i pěstování muziky v jednotách, kde vznikaly pěvecké kroužky a dechové a trubačské oddíly. První trubačský oddíl Sokola Pražského je zapsán již v prvních stanovách jednoty. V neposlední řadě nesmíme zapomenout na zpívání lidových a sokolských písní, Sokol si ve svých prvních stanovách předsevzal za úkol vzdělávat v této oblasti především děti a mládež.

Přibližme si široké využití hudby v Sokole na příkladu IX. všesokolského sletu, který se konal v roce 1932 na Strahově. O tom, že hudební umění mělo při sletu velmi důležitou úlohu jak tvůrčí, tak výkonnou, není pochyb. Podstatou sletu jsou **veřejné hromadné skladby**. V roce 1932 již velcí sokolští skladatelé Karel Šebor a Karel Pospíšil byli po smrti a nastupovala další generace nezapomenutelných umělců. Ve sletovém památníku se píše, že „*nicméně ČOS nechtělo ne-*

chat nepovšimnuty hlasy, které se z kruhů odborné kritiky hudební ozvaly proti úrovni některých skladeb o sletu předcházejícím, a proto rozhodlo, aby při výběru sletových skladeb bylo tentokrát dbáno všech žádoucích měřítek, zvláště pak uměleckých, za kterýmžto účelem přidělilo oběma náčelnictvům odborného poradce z kruhů hudebních“. Tímto poradcem byl hudební spisovatel a kritik br. Otakar Šourek. Hned při předběžných soutěžích na sletová cvičení, k nimž většina návrhů byla zadána již s hudebním doprovodem, se rozhodlo objednat pro přijaté návrhy novou hudbu. ČOS v tomto případě šla cestou přímého oslovení umělců podle charakteru skladby. Na skladbách se tak podíleli jak profesionálové, tak tzv. skladatelé-ochotníci, všichni ale členové Sokola. Autorem hudby k nádherným prostným cvičením mužů od br. Štrunce byl skladatel br. Josef Klička z klatovského Sokola. Zde je důležité zmínit, že se poprvé objevuje prvek zpívaného chorálu, „*jehož přednes ústy sedmnácti tisíců cvičenců nejen zaplašil všechny předchozí obavy, ale byl dokonce ve své jedinečnosti a působivosti jedním z nejúchvatnějších okamžiků sletových. V úspěchu tohoto pokusu klíčí zajisté možnost dalšího, dosud ještě*

Instalace zvukového zařízení na sletišti při X. všesokolském sletu v roce 1938

netušeného využití hromadného zpěvu o sletech příštích.“ Autor těchto slov opět ze sletového památníku se skutku nemýlil. O šest let později na sletu v roce 1938 to bude již 30 000 mužů, kteří budou sborově přísahat věnost republice v jedné z neznámějších sletových skladeb vůbec.

Nejhranějším skladatelem IX. sletu byl br. Karel Matějovec z vinohradského Sokola, v té době již osvědčený skladatel považovaný za nástupce Karla Pospíšila. Napsal hudbu mimo jiné k prostným cvičením žen, jejichž autorkou byla jeho žena Božena Holečková-Matějovcová. Zcela nový a rázovitý tón zazněl na sletišti ve

Josef Suk v rozhlasu

skladbách známého skladatele br. Jaroslava Křičky, člena jednoty Praha I. Ze skladatelů-ochotníků, kteří pro slet skládali poprvé, zmiňme Františka Sixta ze Sokola Dejvice, župního vzdělavatele z Moravské Ostravy Oldřicha Harfela (více o něm v dalších článcích) a Rudolfa Maška ze Sokola Pražského, který hudebně podepřel rej sokolské jízdy. Jako skladatel, ale i pomocník u náčelnického můstku pomáhal br. Antonín Modra ze smíchovského Sokola.

Provedení veškerých sletových cvičení bylo oproti předchozím sletům již při zkouškách přesné a jednotné. Bylo to nemalou zásluhou toho, že poprvé se pod dozorem autorů cvičení a hudeb nahrály skladby na gramofonové desky a bylo jen málo jednot, které této novinky při nacvičování nevyužily. Preciznímu sletovému vystoupení dále také napomohla spolupráce s rozhlasem, a to tak, že jednotlivá cvičení byla vykládána, cvičena a veřejně vysílána za vedení autorů i za doprovodu hudby.

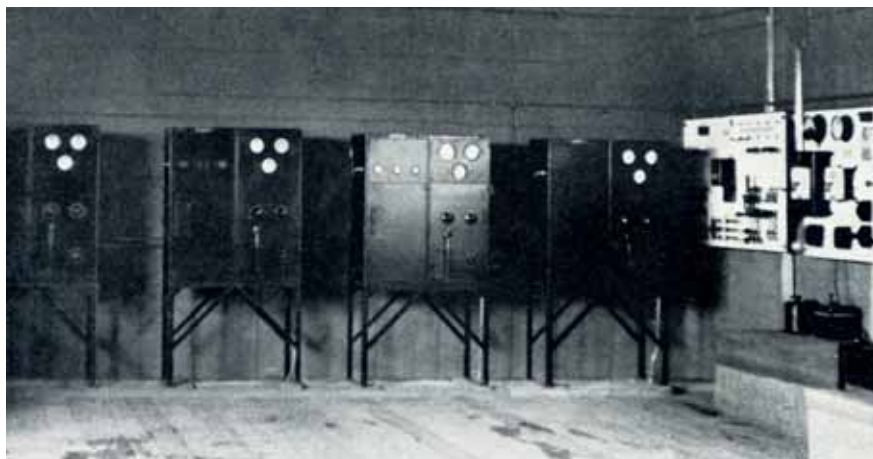
Převratnou novinkou IX. sletu byly zesilovače a uzavřená budova s hudebníky, na které nebylo vidět. Ačkoli tyto výrazné změny nebyly u všech pochopeny, svoji sílu a prospěšnost ukázaly nejen v síle zvuku, ale také ve věrnosti a čistotě jednotlivých nástrojů. Nejlépe toho využil skladatel krásné a k antickému tématu přínáležející hudby **sletové scény** Ladislav Prokop. Ten se podílel nejen na „Tyršově snu“ z roku 1932, ale již na scéně šestého sletu „Marathon“. Právě

v „Tyršově snu“ se diváci mohli přesvědčit o kvalitách zesilované hudby, kdy na ně mocným kouzlem působil zvuk jediné harfy nebo dvou fléten či sólových houslí. Proto bylo také možné poprvé použít velký symfonický orchestr, v tomto případě orchestr České filharmonie a členy pěveckého sboru Smetana za pevného řízení br. profesora Františka Stupky.

Zvláštní a specifické postavení mají **pochodové skladby** k nástupu cvičenců. Na sletu 1932 se již tradičně při nástupu mužů hrál slavnostní pochod Josefa Suka *V nový život*. Ženy v této době ještě neměly svůj pochod, který by byl stejně opojný jako ten pro muže. Byla sice dopředu vypsána veřejná soutěž, ale nesetkala se s úspěchem a před samým sletem byl přijat pochod br. Antonína Modra příhodně nazvaný *Něhou a silou*, ke kterému však bylo dost námitek a protestů. Mezi další pochody, ať už staršího data, nebo vzniklé ke sletu, byly Pospíšilův *Za praporem*, Matějovcův *Náš prapor* a IX. slet, Švarcův *Pochod čs. Sokola*, Špottův *Za novým cílem* a pak tradiční pochodové písně, Pelzova *Lví silou* a Kmochova *Spějme dál*. Hrály se samozřejmě i nesokolské pochody například při sletovém průvodu Prahou.

Že předsednictvo ČOS přikládalo kvalitní sletové hudbě značnou váhu, vyplývá z množství vypsanych **soutěží** na vhodné skladby k různým sletovým účelům. Zmínili jsme již soutěž na

pochod k nástupu žen, která nepřinesla kýžený výsledek. Zastavme se ale u soutěže na slavnostní předehru pro koncertní podniky IX. sletu, které se zúčastnil Bohuslav Martinů. Tento známý skladatel se narodil do sokolské rodiny v Poličce v roce 1890. Poličský Sokol poskytl Martinů možnost veřejně vystupovat již od raného mládí, kdy doprovázel na klavír sokolské akce. V roce 1931 napsal z Paříže rodině o svém úmyslu zúčastnit se sokolské soutěže o orchestrální skladbu, která měla zaznít na sletu v následujícím roce. Dne 29. března 1932 opět napsal rodině: „*Dostal jsem druhou cenu za Slavnostní ouverturu pro sokolský slet, bude provedena na zahajovacím koncertě. Byl bych dostal první cenu, psal mi pan Kunc, že to byla jediná seriózní věc, která byla zadána, ale že jednomu pánovi se to nezdálo dost slavnostní, takže mi nemohli dát první cenu, ačkoliv ostatní všichni byli pro. I. cena nebyla vůbec udělena.*“ Martinů dostal za účast v soutěži 3000 Kč. Skladba později zazněla na sletu v roce 1938. Martinů později ještě složil fanfáru nazvanou *Pozdrav sokolstvu a sletu pro slet* v roce 1948. Skladba nebyla nikdy provedena a byla údajně propašována do exilu Marií Provazníkovou. Mezi další **sletové písně** od významných umělců patří skladba Leoše Janáčka pro symfonický orchestr s názvem *Sinfonietta*. Podnětem pro vznik byla

Novinka všesokolského sletu v roce 1932 - zesilovače hudby a řeči na stadionu

Nástup žáků k prostrným cvičením 12. června 1932 a za nimi nad bránou borců nově uzavřený pavilon nejen pro hudbu

na začátku roku 1926 žádost Lidových novin, zda by Janáček nenapsal do novin malou zdravici k připravovanému VIII. všesokolskému sletu. Skladatel, sám sokol, napsal nejprve jen fanfáry, které se nakonec rozrostly v celou pětivětou skladbu. Původně skladbu nazval *Vojenská sinfonieta*, ale později se název zkrátil na pouhou *Sinfoniettu*. Premiéra díla se konala v rámci kulturního programu sokolského sletu 26. června 1926 v pražském Rudolfinu. Hrála ho vojenská kapela a Česká filharmonie za řízení Václava Talicha, přičemž koncert byl přenášen také rozhlasem. Dílo bylo oslavou československého vítězství a odvahy bojovat za svobodu. Oficiální písní X. všesokolského sletu 1938 byla skladba *Sletu zdar*, jejímž autorem byl Jaroslav Křička na slova J. K. Hlineckého. Od sletových písní se posuňme k další novině IX. sletu – **k soutěžím pěveckým a orchestrálním**. Sборы a hudební tělesa tak poprvé soutěžily před odbornou porotou. Více se k tomuto tématu rozepisujeme v následujícím článku.

Nesmíme zapomenout na **koncerty** – doprovodný sletový program, který se neodehrával na sletišti, ale v diva-

dlech a koncertních sálech. Slavnostní zahajovací koncert proběhl už 4. prosince 1931 ve Smetanově síni. Druhý koncert nazvaný *Sokolstvo v hudbě a zpěvu* proběhl již ve sletovém roce v květnu a při něm se právě poprvé veřejně hrála zmíněná ouvertura Bohuslava Martinů. Ve sletových dnech se ve velkém sále Lucerny konala dvě slavnostní matiné, tři koncerty ve Smetanově síni. Jednota slovanských žen uspořádala večer národních slovanských tanců za účasti hudby pěšího pluku 28 Tyrše a Fügnera. Výčet by nebyl úplný, kdybychom nedodali, že nejen Sokol pořádal hudební akce, ale i samotné kulturní instituce, jako je například státní opera, uváděly **speciální program na počest sletu**. Například k X. všesokolskému sletu byla v pražském divadle Na Slupi uvedena opereta *Láska ze sletu* od autora Karla Fořta s hudbou od J. Vašaty a Ed. Ingriše.

Ve výčtu nám zbývá poslední – zastoupení hudby na Tyršově **výstavě**. Ta měla dokonce své vlastní oddělení, v kterém hudební spisovatel Josef Bartoš přiblížil návštěvníkům české hudební umění v době Tyršově.

V rozhlasě. Fr. Sixta a výklad cvičení dorostenkám.

NENÍ ZPĚV JAKO ZPĚV – PERIPETIE PĚVECKÝCH KROUŽKŮ V SOKOLE

Hudba – konkrétně zpěv, archaicky řečeno pěstování zpěvu – patří k sokolské činnosti již od prvotních počátků Sokola. Zpěv je výslovně zmíněn v prvních stanovách Sokola Pražského z roku 1862: „V jednotě též cvičení hasičská, zpěv, střelba do terče, plování a plavba se pěstují.“ V týchž stanovách se o zpěvu dále píše jako o prostředku výchovném. Myšleno tím bylo zpívání národních písní a pochodů při sokolských výletech a slavnostech.

| Kateřina Pohlová, VO ČOS

V památníku Sokola Pražského z roku 1882 je dokonce celý článek profesora Ošťádal s názvem Oslava rekovnosti v starých hrdinných zpěvech českých. V tomtéž památníku čteme o prvním výletě Sokola Pražského 11. května 1862: „Po volbě prozatímního praporečníka a roztržení v čtyry, cvičitelé vedené, vyšli čeští turnéři Žitnou branou z města a ubírali se přes Nusle, Pankrác, Hodkovičky a Modřany k Zbraslavi. Byl to pěkný pohled na dlouhou řadu mladých svěžích mužů. Stohlasý zpěv národních písní rozléhal se zvukem májového jitra.“

Zpěv písní byl nedílnou součástí sokolských výletů, není proto divu, že se brzy objevily nové pochodové písně se sokolským tématem. Namátkou uvedme píseň Adolfa Heyduka Sokolská, ke které složil hudbu Antonín Valenta-Mělnický. Brzy začaly pochody pro sokoly vycházet i tiskem. Nepřekvapí, když podle řecké kalogathie – tedy souladu duše a těla – začaly brzy pod Sokolem vznikat pěvecké kroužky, které se věnovaly umělé hudbě. Jednota v Poděbradech například v roce 1895 uvádí, že cvičení pochodových písní obstarávají dvakrát do týdne dva bratři pěvci, „neboť zpěv sborový patří pěveckým kroužkům“.

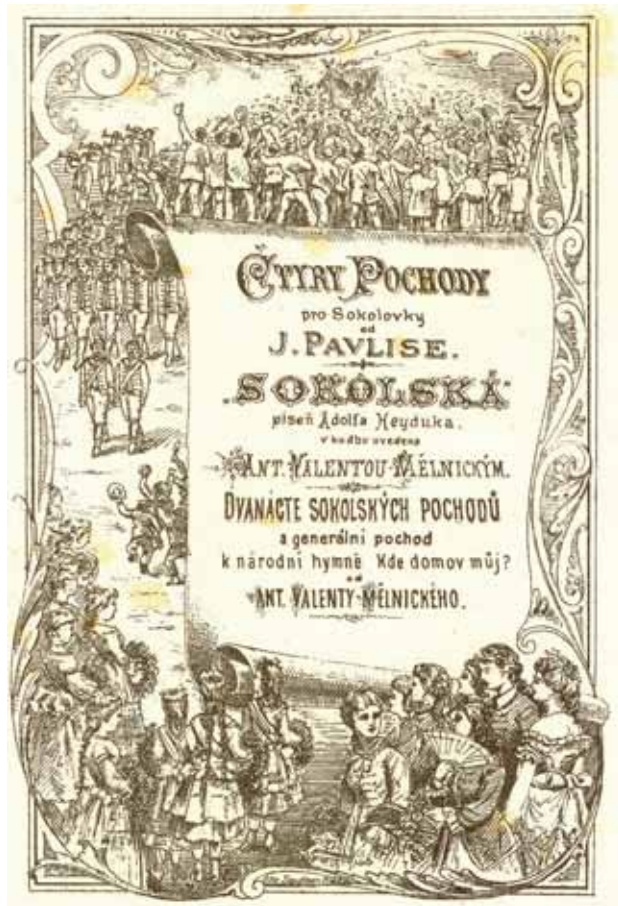
III. VALNÝ SJEZD

S narůstajícím počtem vznikajících sborů klesal zřejmě v jednotě zájem

o systematickou výuku právě pochodových písní. Bohužel to někteří v Sokole neradi viděli až do té míry, že se téma zpěvu v Sokole dostalo do usnesení III. valného sjezdu. „Jednotám se ukládá, aby v míře co největší pěstovaly písně národní, jichž znalost stále víc a více mizí, jakož i písně sokolské.“

Zároveň ukládá se pěveckým kroužkům, aby vrátily se ku původnímu úkolu a nerozšiřovaly činnosti své na pole jim nepřislušné. Pěvecké kroužky necht pravidlem věnují se zpěvu národních písní slovanských a písní sokolských (jednohlasných), výjimečně pak tam, kde schopnost i počet členů umožňují zpěv sborový, připouští se zpěv vícehlasný s omezením na písně sokolské a hrdinné. Veřejná vystoupení pěveckých kroužků dovolují se výhradně při podnikcích sokolských. Nečlenové jednoty ani na cvičeníh, ani

na veřejných vystoupeních pěveckých kroužků nesmějí bráti podílu. Pořádání koncertů, zábav, výletů, přednášek atd. se pěveckým kroužkům nedovoluje. Ústrojí pěveckých kroužků budí co nejjednodušší (sbormistr a archivář).“ Z usnesení valného sjezdu je vidět, jak Sokol dost omezoval a řídil

přirozený vývoj v jednotách. Nejenže striktně vymezoval činnost pěveckých kroužků, ale i zakazoval samostatné vystupování na nesokolských akcích, dokonce i organizování těch sokolských.

Dva roky po zmíněném valném sjezdu se v Praze konal první sjezd vzdělavacích odborů sokolských jednot, kde se opět horovalo za povinné zpívání lidových písní a omezení sborového zpěvu. Výsledek zřejmě nebyl takový, jaký by si vzdělavatelé představovali, protože o další dva roky později vznikla komise, která měla najít „způsob povznesení české a jihoslovanské písně vlastenecké a sokolského zpěvu zvláště“. Postupně se od zakazování sborového zpěvu ustupovalo, z čehož se dá soudit, že i přes jeho potlačování v jednotách nadále přetrvával. Z dnešního pohledu je spíše překvapivé, že Sokolu, který si vždy zakládal na všestranném vývoji svých členů, byl český sborový zpěv s jeho rozsáhlým bohatstvím trnem v oku. Od roku 1902 se na svých setkáních vzdělavatelé ČOS povětšinou zpěvu nevěnovali. Nadále platil příkaz z III. valného sjezdu, ale nikdo nevěnoval pozornost jeho dodržování či případné změně. Další vývoj zpěvu se v Sokole dál bez jakýchkoli pokynů a postupoval přirozeně a souběžně s vývojem českého sborového zpěvu. „Lze si tedy vysvětliti velmi snadno, že pěstování zpěvu v sokolských jednotách postupovalo vlastně směrem právě opačným zmíněnému sjezdovému usnesení: zpěv pochodový upadal a zpěv sborový vzkvétal. Tento vývoj zpěvu sborového zadržovati nebylo by mělo ovšem smyslu ani účelu.“ Takhle další vývoj shrnul v roce 1932 člen hudební komise Oldřich Harfel, který si vzal za cíl, „aby sokolské pěvecké sbory spěly dál a výš, aby se snažily dosáhnout úrovně stále vyšší a lepší“. A především díky Oldřichu Harfelovi byla vyhlášena soutěž, v tehdejší mluvě označovaná za závod, právě mezi sbory.

PRVNÍ SOUTĚŽ VE SBOROVÉM ZPĚVU

Tento „pěvecký závod“ byl přiřčen k slavnosti IX. všesokolského sletu

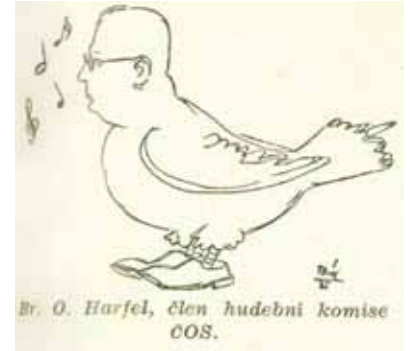
a byl určen pěveckým kroužkům žup nebo jednot. Pravidla a detaily k soutěži byly zveřejněny ve Věstníku sokolském, stejně tak písně, které museli účinkující povinně zazpívat. Zajímavé je, že povinná byla i sletová píseň, pokud se někomu podaří ji složit tak, aby byla schválena. Jak sám Harfel píše, jedním z účelů pěvecké soutěže je zjistit a „změřit“ výkonnou a uměleckou úroveň a podnítit sbory k vzájemnému porovnání a následné snaze ve zlepšování. Soutěž se konala v sokolovně v Bubenči v kategoriích mužský, ženský a smíšený sbor. Jediný Sokol Praha VII se zúčastnil všech kategorií, zpěváci z Přerova dvou, ostatní vždy jen jedné. Celkem se zúčastnilo 16 sborů. Při výkonu se bodovaly pěti body výslovnost, dynamika, ruch, výkon sbormistra a deseti body intonace, znění, přednes a vhodnost volby volené skladby. Mezi nejlepšími byly sbory z Kralup nad Vltavou, Trnavy, Prahy VII, Uherského Brodu, Nýřan, Lišně, Přerova, Klatov, Žižkova, Železného Brodu, Prahy I, Smíchova a Sokola Pražského. Soutěže proběhly i na sletech v letech 1938 a 1948.

HUDEBNÍ SBORY A TRUBAČI

Tématem, které by si zasloužilo také větší pozornost a do těchto Vzdělavatelských listů se nevešlo, jsou sokolské kapely, dechové hudby a trubači. V souvislosti se soutěží ve zpěvu zmiňme alespoň, že na témže sletu se poprvé uskutečnila soutěž sokolských sborů hudebních a trubačských. Konala se na výstavišti až po sletových dnech a byla omezena jen na jednoty z Velké Prahy. Zúčastnilo se pět hudebních sborů z Hloubětína, Vinohrad, Prahy III, Vršovic, Horních Počernic a tři trubačské z Prahy VII, Bubenče a Sokola Pražského.

USNESENÍ VÝBORU ČOS V ROCE 1934

Jak bylo psáno výše, ústředí Sokola by si přálo, aby byl zpěv součástí též cvičebních hodin a vylétů,

Dobová karikatura

nejen pěveckých kroužků. I z těchto důvodů bylo v roce 1934 přijato usnesení, které opět určovalo, jak by zpěv v Sokole měl vypadat. Oproti III. valnému sjezdu se sborový zpěv nezakazuje, ale dbá se na jeho kvalitu. Na sokolských akcích může sbor vystoupit, pokud se ovšem pravidelně v jednotě schází, „nikoli aby se teprve před podnikem narychlo začalo nacvičovat“. Dále je zmíněna dohoda mezi ČOS a Čs. obcí pěveckou, kdy není dovoleno, aby jednoty obcí pěvecké konkurovaly a přetahovaly jí členy. Součástí usnesení jsou i rady budoucím sbormistrům a jednotám je nařízeno, aby zakládaly sbory jen tam, kde k tomu existují předpoklady. Pouze pěvci na vynikající úrovni mohou pořádat samostatné koncerty i mimo jednotu či účinkovat v rozhlase, ale pouze se svolením župního předsednictva. Do zahraničí smí kroužek vyjet jen se svolením předsednictva ČOS. III. valný sjezd i Výbor z roku 1934 však mají jedno společné: „Pěvecké kroužky a odbohy jednot mají přední povinnost, aby mezi členstvem, dorostem a žactvem rozšiřovaly znalost písní sokolských a lidových. Ani jediná cvičební hodina by neměla být bez národní či sokolské písně. Stanovte si to jako vůdčí heslo!“

SOUČASNOST

Tradice sborového zpěvu v Sokole přetrvává. Evidujeme na 30 sokolských sborů a jednou za dva roky se koná pěvecká přehlídka těchto těles. Další ročník se uskuteční v roce 2020.

ABY HUDBA NA SLETIŠTI DOBRĚ ZNĚLA

Hudební doprovody pro všesokolské slety vznikaly vždy pod taktovkou známých hudebních skladatelů, jako byli například František Kmoch, Karel Pospíšil, Josef Suk a mnoho dalších. Hudba se však promítala i do samotné architektury sletišť, a to v podobě tzv. hudebních pavilonů. Místo vyčleněné pro hudbu se stalo důležitou součástí stavebních plánů sletových cvičišť. Hudbu totiž museli dobře slyšet jak cvičenci na značkách, tak diváci na tribunách.

| Marcela Janouchová, VO ČOS

„MUŠLE“ ANEB HUDEBNÍ PAVILON

Když se v roce 1882 na Střeleckém ostrově konala Jubilejní slavnost Sokola Pražského, později označená za I. všesokolský slet, nedoprovázeli cvičence hudebníci, ale zesílené údery tyčí o „resonanční půdu“, jak se píše v památníku V. všesokolského sletu. Rytmus pomocí tyče tehdy udával sám Tyrš. Při II. všesokolském sletu v roce 1891 se kapela doprovázející prostrná cvičení musela spokojit s dvěma vyvýšenými pódii v prostoru mezi cvičišťem a zázemím pro cvičence. Obdobná situace se opakovala i roku 1895. Podél jižní strany cvičiště byly vystavěny dvě tribuny k stánům. Mezi nimi se nacházelo pódium pro hudbu, tentokrát již alespoň kryté půlkruhovou střechou a lepenkou.

Zevrubněji se začala otázka umístění hudebníků řešit až při IV. všeso-

kolském sletu v roce 1901. Tehdy se poprvé na sletišti objevuje hudební pavilon půlkruhového půdorysu, později často nazývaný podle svého typického tvaru „mušle“. Konstrukce to byla důmyslná. Aby po celém cvičišti, a zejména při společných prostných, byla hudba slyšet opravdu do všech koutů, byl vnitřní prostor pavilonu ve spodní části až do výše tří metrů nad podlahou upraven poloválcovitě a ve vrchní části, až pět metrů vysoké, jako kupole. Našli bychom tu ještě jednu šikounou vychytávku. Hudební pavilon byl propojen drátem s náčelnickou tribunou. Náčelník tak mohl díky elektrickému zvonku dávat hudebníkům znamení, kdy mají hrát.

Postupně se hudební pavilony zdokonaľovaly. Při V. všesokolském sletu 1907 už prostor prvního patra pavilonu pojmul 120 hudebníků včetně židlí, pultů a samozřejmě hudebních nástrojů. Náležitě rezonance se dosahovalo pomocí dutin, a to jednak mezi kupolí a střechou, jednak mezi podlahou pavilonu a podbíjením stropů. Podoba hudebního pavilonu na sletišti se až do roku 1926 neměnila, pouze výzdoba vždy korespondovala například s aktuálním tématem sletové scény.

NA STRAHOVĚ S ŘADOU NOVINEK

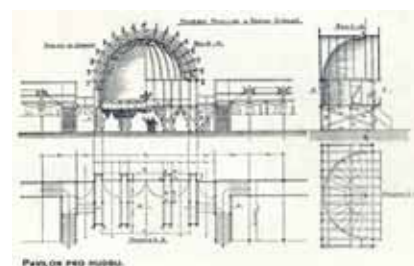
V roce 1926 se dějiště všesokolských sletů přesunulo z Letné na Strahov. Změny se dotkly nejen podoby cvičiště, ale i hudebního pavilonu. Poprvé se upustilo od do té doby tak typického mušlovitého tvaru. Strop se na základě podnětu vojenského kapelníka majora Prokopa Obethora

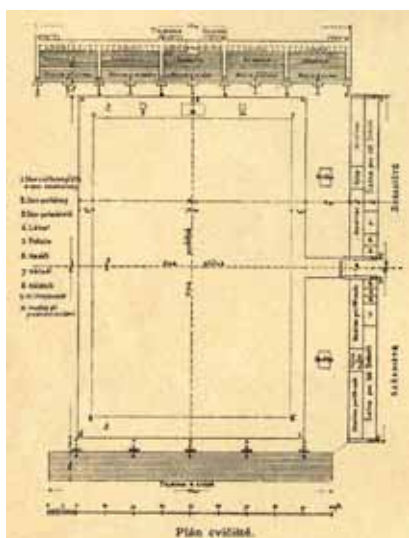
Letecké snímky ze dne dorostu 26. června 1938 zachytily i bránu borců s uzavřeným pavilonem

Místo pro orchestr na sletišti V. všesokolského sletu v roce 1907

Návrh hudebního pavilonu pro IV. všesokolský slet v roce 1901

Plán cvičiště II. všesokolského sletu s místy vyhrazenými pro hudebníky

narovnal a dopředu i do stran zůstal otevřený.

Ještě výrazněji se způsob reprodukce hudby změnil o šest let

Pohled na cvičiště II. všesokolského sletu 1891 v Královské oboře, vzadu lze vidět vyvýšená pódia pro hudbu

V roce 1926 se podoba hudebního pavilonu začala měnit

Výzdoba hudebního pavilonu při VI. všesokolském sletu 1912 korespondovala se sletovou scénou Marathon

později. Při IX. všesokolském sletu v roce 1932 byste typický hudební pavilon již hledali marně. Hudba byla nově reprodukována za pomoci zesilovacího zařízení poháněného elektřinou. Uprostřed východní tribuny nad bránou borců byla postavena uzavřená budova, ve které zůstali hudebníci a zpěváci očím návštěvníků sletu skryti. Součástí byly rovněž místnosti pro mechanismus zesilovacího zařízení a pro jeho obsluhu. Zvuk byl zesilován mnohonásobně. Aby se dostal skutečně „všude“, bylo zapotřebí devíti vysílačů umístěných ve stejných vzdálenostech po celé šíři východní tribuny. Ke každému vysílačovi navíc vedlo spojení od mikrofonů, a to jak z místnosti, kde byli hudebníci, tak například i z brány borců, náčelnického můstku, shromaždiště u šaten a podobně. Veškeré toto zařízení obstarala firma Elektrotechna podle soustavy firmy Siemens & Halske v Saské Kamenici.

„Nelze zamlčet, že se tato novinka napoprvé zdála značným ochuzením dojmů a o prvním dnu předsletovém způsobila mnoho námitek,“ píše se v památku vydaném k IX. všesokolskému sletu. Prvotní nespokojenost mohla být způsobena i tím, že zařízení nebylo s dostatečným předstihem vyzkoušeno, zvláště s ohledem na správné rozmístění hudebních nástrojů před mikrofony. Ani rozpaky obecnosti nad tím, že kapelu nevidí, nezmenšily prospěšnost nového zesilovače, která se projevovala nejen v síle zvuků, ale i v čistotě jednotlivých nástrojů, což se

nejvíce ukázalo v hudebním doprovodu sletové scény „Tyršův sen“. Poprvé totiž bylo možné využít velký symfonický orchestr.

Stejný systém byl použit i při X. všesokolském sletu v roce 1938. Uzavřená budova nad bránou borců zůstala nezměněna, zvukové vysílání však doznalo značného pokroku. Zatímco o IX. všesokolském sletu soustředili pořadatelé všechny vysílače na východní tribunu, roku 1938 byly rozmístěny po celé délce cvičiště i po délce všech čtyř tribun. Na ploše cvičiště bylo rozmístěno 24 reproduktorů ve vzdálenosti vždy 50 metrů od sebe. Reprodukory se zapouštěly do země. Aby byly chráněny před vodou a prachem, přiklopily se kovovou kru-

hovou mříží. Na tribuny bylo umístěno reproduktorů 65 vždy asi 15 metrů od sebe, z toho 21 na západní, po 14 na severní a jižní, 12 na východní a 4 do brány borců. Bylo rovněž zapotřebí dobrého elektrického výkonu, na cvičišti 25 wattů, na tribunách 7 wattů. Za vším tehdy stála firma Telegrafiffia pod vedením inženýra Ehrlicha.

Hudební pavilony se do architektury sletišť zapsaly nesmazatelnou stopou, bylo s nimi vždy počítáno. A ačkoli dnes je na velkých stadionech již nenajdeme, možnosti reprodukování hudby se do dnešní doby značně posunuly vpřed, a tak i při všesokolských sletech v 21. století pronikají tóny doprovázející sletové skladby skutečně do všech rohů sletišť.

ZE SLETOVÉHO PAMÁTNÍKU K IX. VS

Hudebníci nařikali tentokrát ne na námahu ani na přílišné parno. Zítra bude hrát ovšem Česká filharmonie, ale v neděli hráli vojáci, jedenáctí a šestačtyřicátí, píseční a chomutovští, a ti by si přáli sedět raději v nějakém tom hudebním pavilonu a hrát třeba s dřinou než tady v té prázdné místnosti s mikrofony pohodlně, i když je to tu všechno méně namáhavé, nic odtud nevidíš.

To před šesti lety se to jinak koukalo, povídal jeden štábní rotmistr, to už dnes nebude a už asi nikdy: „Co myslíte, my už všechno to hraní známe z paměti, snad tisíckrát jsme to už hráli, a tak noty nepotřebujeme a člověk tady neví, co s očima. A tak jen koukám na tu rašelinu.“

Celá prostorná hudební síň nad branami vstupu na sletišť je totiž vyložena silnými rašelinovými deskami, které tady tlumí všechny pazvuky a usměrňují hudbu, jak je to potřeba, aby bylo rovnoměrně zásobeno celé sletišť. Tentokrát tedy vojáci nemají ze sletu nic víc než tu slávu, a i té poskrovnu, protože, kdo neměl příležitosti vojáky u jejich práce navštívit, ten ani snad nevěděl, kdo vlastně to tam kdesi, kam je vstup zakázán, k cvičení hraje.

VÝZNAMNÍ SOKOLŠTÍ SKLADATELÉ

| Jan Králík (Šebor)

| Filip Uzel (Pospíšil, Harfel, Matějovec, Seehák)

KAREL ŠEBOR

Velké skladatelské naděje ve vážném hudebním oboru vzbudil v druhé půli šedesátých let 19. století brandýský rodák Karel Richard Šebor (1843–1903). Světlo světa spatřil 13. srpna 1843 v rodině hostinského Na Celně v Brandýse nad Labem, ale dětství prožil u prarodičů z matčiny strany Marie a Antonína Douchových v Zeměchách na Knovízském potoce u Velvar. Vliv na důkladné vzdělání vnímavého chlapce měl i bratr jeho dědečka František Doucha, významný pedagog a překladatel Shakespeara. Karel Šebor projevil houslové, ale především výjimečné skladatelské nadání, které mohl již od svých jedenácti let rozvíjet na pražské konzervatoři u houslisty Mořice Mildnera a u samotného ředitele pražské konzervatoře, skladatele Jana Bedřicha Kittla. Na čas pak přijal místo učitele hudby na baronském dvoře v Samianci v Polsku a poté místo operního kapelníka v Erfurtu v Durynsku. Po návratu působil jako sbormistr a druhý kapelník v Prozatímním divadle. V roce 1870 opustil Prahu, do roku 1871 působil jako kapelník ve Lvově, působil též v Komárně a ve Vídni. V roce 1894 ukončil vojenskou službu a otevřel si hudební ústav na Vinohradech. Na základě úspěchu své skladby *Ku cvičením prostným* pro II. všesokolský slet 1891 obdržel nabídku na místo kapelníka Hudebního sboru Sokola Pražského. V tomto postavení komponoval hudbu ke dvěma dalším všesokolským sletům (1895 *Ku cvičením*

prostným a 1901 *Ku cvičení s tyčemi dorostu*). Karel Šebor byl též tvůrcem *Hymny sokolů*, kterou složil na slova J. V. Sládka.

Karel Šebor byl významným skladatelem své doby, a jeden čas byl dokonce vážným konkurentem Bedřicha

Karel Šebor

Smetany. Svou první historicko-romantickou operu, *Templáři na Moravě* (1865), složil již ve svých 22 letech, opera měla ohromný úspěch a byla v podstatě první původní českou operou. Jeho další velká romantická opera na český historický námět, *Drahomíra* (1867), odrážela soudobý trend tvorby italské. Nejúspěšnějším Šeborovým dramatickým dílem se stala *Nevěsta husitská* (1868), do roku 1894 se hrála 43x, toto dílo přispělo i do repertoáru Národního divadla.

Karel Šebor složil též velikou kantátu k slavnostnímu kladení základního kamene k Národnímu divadlu (1868), jakož i kantátu *Májová noc*. Dále byl autorem symfonických tanců, baletů *Štěstí*, *Carův kurýr*, *Z kouzelné říše* a četné polky, valčíků, polonéz, mazurek a pochodů. Šeborovy opery přinášely bohatou melodickou invenci, až opojnou zpěvnost a zvukově nevšední, byť nekomplikovanou orchestraci.

Za svou činnost byl Karel Šebor vyznamenán důstojnickým křížem španělského Řádu královny Isabelly a křížem Královského pruského řádu IV. třídy. Zemřel v Praze na Královských Vinohradech dne 17. května 1903 na zápal plic, poslední léta svého života byl již ovšem sužován vleklou nemocí. Zemřel zcela chudý a zůstaly po něm čtyři nezaopatřené děti. Jeho pohřeb se konal v chrámu sv. Ludmily na Královských Vinohradech. Šeborovo jméno je zvěčněno nad sedmou loží Vinohradského divadla a v jeho rodišti je po něm pojmenována ulice. Zasluhu Karla Šebora o českou operu a povědomí o jeho životních úspěších i trpkostech však odsunuly politické šarvátky do zapomnění.

KAREL POSPÍŠIL

Zakladatel sokolské hudební tradice Karel Pospíšil se narodil pět let po vzniku Sokola dne 22. února 1867 v malé obci Běstvína u Chotěboře jako syn řídicího učitele. Již od dětství projevoval hudební talent. Po vystudování učitelského ústavu byl ustanoven učitelem a později ředitelem

na Žižkově, kde působil 30 let. Vynikal jako klavírní virtuos, kdy doprovázel naše slavné houslisty Kubelíka, Kociána a Ondříčka. V 90. letech začal skládat rázovité písně, které mnohé zlidověly, často skládal na slova velkých básníků, Vrchlického, Háška, Čecha a dalších.

Těžištěm jeho práce však bylo komponování pro sokolstvo. Prvním úspěchem byl V. všesokolský slet 1907 a jeho sletová prostrná a doprovod ke scéně „Šachový turnaj“. Od té doby nebylo sokolské akce, aby při ní nepůsobila prostě melodická a rytmicky živě výrazná Pospíšilova hudba. Na dalším sletu v roce 1912 byl již jako člen Sokola (1910) autorem hudby ke všem sletovým cvičením, což v historii sletů nemá obdoby. Také při dalších sletech v roce 1920 a 1926 mohli diváci slyšet jeho hudbu a známá byla i jeho tvorba pro zahraniční zájezdy ČOS. Mimo to skládal i oceňované šansony, operetní kousky, ale i skladby vážné, zpěvacké spolky od něho měly mnoho krásných sborů. Na sklonku svého života vydal společně s Augustinem Očenáškem „Základy rytmického tělocviku“ a tím završil své velkolepé skladatelské dílo. Zemřel 5. dubna 1929 a pohřb vypravila Československá obec sokolská společně se Sokolem Žižkov, kdy byl po velkém průvodu zpopelněn v olšanském krematoriu. V sokolském nekrologu napsal tajemník ČOS Jan Pelikán: „*Dozněla smutná melodie jeho života, ale ta krásná, jiskřivá, radostná melodie jeho skladeb, ta neumírá, jeť nesmrtelnou jako její prapůvod – sokolství.*“

OLDŘICH HARFEL

Narodil se 10. května 1887 v Praze a po absolvování Československé akademie obchodní nastoupil na své první místo v Nižboru, kde roku 1906 vstoupil do nedalekého Sokola Beroun. Záhy byl však přeložen do Prahy, kde pracoval jako úředník v Pražské továrně na izolační trubky ve Vysočanech. Odtud roku 1924 odešel do Moravské Ostavy, která byla jeho domovem až do

roku 1939, kdy se odstěhoval do Brna, jako obchodní ředitel.

Za svůj život prošel v Sokole mnohými funkcemi, byl vzdělavatelem Sokol-

Karel Pospíšil

ské župy Moravskoslezské, vedl hudební odbor ČOS, působil jako dlouholetý III. náměstek vzdělavatele ČOS a po válce dokonce zasedal v předsednictvu ČOS. Často přispíval do sokolského tisku, nejen články o hudbě. Nespočetné jsou jeho doprovody k prostným cvičením pro akademie a sokolské slavnosti. Pro IX. všesokolský slet v roce 1932 zkomponoval hudbu ke cvičení žákyň a hudbu ke dvěma pódiovým vystoupením.

Nejvýraznějším Harfelovým dílem je bezesporu *Sletová znělka*, která měla znít při všesokolských sletech. Poprvé zazněla v rozhlase 18. února 1937 a poté zahajovala všechny sletové podniky. Obsáhle o ní referovaly Lidové noviny 14. ledna 1937: „*Je to skutečná znělka, hudební značka X. sletu, žádná slavnostní fanfára. Budou tedy nutně zklamáni ti, které uváděla v nadšení mohutná fanfára Richarda Strausse na berlínské olympiádě 1936 a kteří čekali něco podobného i u sokolského sletu. Naše sletová znělka je jará, rušná, hybná, pochodová nebo řekněme pohybová; je snad i veselá, živá – to všechno je, ale rozhodně není slavnostní, mohutná, obřadná*

a pompésní, jak by ji mnozí chtěli mít. Nejlépe by snad vystihl náladu sletové znělky ten, kdo by řekl, že je důvěřivá. Je to pro hudební skladbu označení trochu nezvyklé, ale je to pravda. Znělka je výrazem optimismu a víry v budoucnost, stejně jako je radostný celý slet už ve svých přípravách.“ Sokolové ji mohli vyslechnout pouze dvakrát, a sice v roce 1938 a 1948. Na její motivy složil Harfel i pochod s názvem *Od sletu ke sletu*, bohužel dnes jsou znělka i pochod zcela zapomenuty. Sokol Oldřich Harfel byl nejen dobrým skladatelem a hudebníkem, ale též dobrým kritikem sletových skladeb a pěveckých soutěží.

KAREL MATĚJOVEC

Mezi neplodnější hudební skladatele v sokolských dějinách patřil bezesporu Karel Matějovec. Světlo světa spatřil 19. ledna 1889 v Praze a po studii na malostranské reálce nastoupil jako úředník živnostenské banky. Hudební vzdělání získal u bývalého dirigenta České filharmonie Jana Elsnice. Do sokolských řad vstoupil roku 1911 a samozřejmě se později aktivně účastnil práce v hudebním odboru ČOS.

Oldřich Harfel

Na všesokolském sletu se jeho hudební doprovody objevily poprvé v roce 1926, kdy složil hudbu ke sletové scéně „*Kde domov můj*“

Karel Matějovec

a třem skladbám. V roce 1930 si vzal za manželku známou autorku pohybových skladeb Boženu Holečkovou, se kterou tak vytvořil vynikající dvojici, jež v roce 1932 na IX. všesokolském sletu sbírala jedno uznání za druhým. Pro zajímavost v Seznamu sokolských knih, hudebnin a tiskopisů z března 1935 je uvedeno více než 125 jeho děl, jedná se o hudební doprovody ke cvičením, scény k šibřinkám, pochody. Slavný X. všesokolský slet bude navždy spjat s Matějovcovým jménem, který tehdy složil celkem 12 hudebních doprovodů. Nejúspěšnější byla skladba dorostenek se žlutým kvítím a mohutný a odvážný rej žen pro 30 tisíc cvičenek, který byl zopakován na XI. sletu.

K prosinci 1938 mu vyšlo tiskem neuvěřitelných 185 hudebních děl. Mimo sletové skladby komponoval i pro župní i okrskové slety, zvláštností jsou jeho rytmické hry pro děti, které se často objevovaly na školních besídkách. Ocenění se mu dostalo, když Ministerstvo školství nahrálo jeho soubor skladeb k rytmickým cvičením na gramofonové desky jako učební pomůcku pro národní školy. Jeho melodická hudba byla známá nejen v Československu, např. v roce 1933 vytvořil hudbu pro slet Americké obce sokolské v Chicagu a pro slet v jugoslávské Lublani. Za svůj bohatý život komponoval skladby nejen

sokolské, ale např. i pro hasičská cvičení. Oblíbené byly jeho pochody *Náš prapor*, *Devátý slet*, *Pozdrav hraničářům*, *Kroj sokolek* nebo pochod Sokola Žižkov – *Naše město pod Vítkovem*. K tvůrčím schopnostem manželů Matějovcových panovala v Sokole taková důvěra, že často byli bez soutěže přímo požádáni o novou, již předem schválenou skladbu. Karel Matějovec zemřel v roce 1963 a je pochován na vinohradském hřbitově společně se svou manželkou, která zemřela o 16 let později.

JAN SEEHÁK

„Přísaha republiky“ 1938 je jedno z nejslavnějších a nejpůsobivějších sletových cvičení mužů. Jméno autora hudby Jana Seeháka se stalo pojmem mezi skladateli hudby k hromadným cvičením. Narodil se v Praze do rodiny soudce Jana Seeháka

7. dubna 1910. Po maturitě na reálce absolvoval v roce 1936 s vyznamenáním Státní konzervatoř hudby a poté nastoupil na mistrovskou školu k profesoru Vítězslavu Novákovi. Již od mládí doprovázel na klavír cvičence v sokol-

Jan Seehák

ských jednotách a tím postupně objevil hluboké vztahy hudby a pohybu.

První sokolskou skladbou, již o sobě dal vědět, byly v roce 1933 *Různosti v rytmu* pro zájezd družstva

mužů do USA. Jako nadaný hudebník byl vyslán Ministerstvem školství a národní osvěty do Ženevy, kde jako vůbec první Čech obdržel certifikát a diplom z prestižního Ústředního institutu rytmiky Jaquese-Dalcroze. Významný byl jeho hudební doprovod prostných mužů pro berlínskou olympiádu v roce 1936, poté se o něm začalo psát i v nesokolském tisku. Jan Seehák měl za svou kariéru na kontě několik stovek skladeb, které lze dnes těžko spočítat, jmenujme některé tehdy populární pochody: *Sokolské písně zněte nám*, *Věrní zůstaneme*, *Na shledanou na Strahově*. Nejvíce skladeb napsal pro XI. všesokolský slet v roce 1948, 13 doprovodů ke cvičením, 5 pochodů a scénickou hudbu armádního dne. Před sletem se marně snažil, aby doprovody ke sletovým cvičením byly instrumentovány pro symfonický orchestr, nikoli dechový: „*Bude-li orchestr dechový hrát k XI. sletu, je to nezodpovědný čin vůči sokolstvu, národu, umění – bude to krok nazpět.*“ Skládal také hudbu k divadelním představením, operetám, písním, několika filmům a různým pochodům a znělkám, jako byla kupříkladu znělka mistrovství Evropy v odbíjené 1958. Doprovázel na klavír naše nejlepší gymnastky na olympijských hrách a mistrovství světa, především Evu Bosákovou, jeho hudba tehdy strhávala obecenstvo a tehdejší tisk vysoko hodnotil jeho umění.

V období po zrušení Sokola dále komponoval pro spartakiády. Zajímavostí je, že když se připravovala neuskutečněná spartakiáda v roce 1970, Seehák byl pověřen tvorbou hudby pro skladbu mužů s názvem *Jen dál*. Na úvod skladby zazněly fanfáry sokolských cvičení mužů z X. a XI. sletu. V září roku 1969 byl vyslán do Tunisu k výměně zkušeností tělovýchovných a hudebních pracovníků, zpět do Československa se ale již nevrátil. Emigroval do Švýcarska, kde vyučoval na hudební škole, a zemřel v Sionu 16. června 1978, kde je také pochován.

Na YouTube kanálu Filipa Uzla si můžete poslechnout sokolskou hudbu zmiňovaných skladatelů.

ZPÍVEJME DÁL LVÍ SILOU, VZLETEM SOKOLĚM

Oblíbenou sokolskou pochodovou skladbu složil původně pro jednotu v Kralupech nad Vltavou František Josef Pelz. V roce 1884 ji vydal tiskem. Skladba se stala velice oblíbenou, díky čemuž přežila i zákaz nacistického a komunistického režimu.

Lví silou se hrálo nejen na sokolských slavnostech, písní byly při tryskající Křížkově fontáně zahajovány večerní programy na pražském Výstavišti při Jubilejní zemské výstavě v roce 1891 i o čtyři roky později při Národopisné výstavě československé. Za podobou, kterou známe dnes, stojí František Kmoch. Ten ji upravil u příležitosti návštěvy amerických sokolů v Čechách.

V roce 1872 sestavil Kmoch, jehož mimořádný hudební talent se projevoval od dětství, populární hudební sbor – sokolskou kolínskou kapelu. Stalo se tak na podnět místní sokolské jednoty. Původně sbor čítal 27 členů. Během krátké doby si dokázal získat velkou oblibu a přízeň, koncertoval nejen po českých zemích, ale například i v Budapešti, Krakově či v Rusku.

Deska F. Pelzovi v Hostivicích

JDOU SOKOLSKÉ ŠIKY, JDOU
(K. Lezer) FR. KMOCH
Pochodem Harmonická ženská Křížka

1. Jdou so - kol - ské ší - ky, jdou, pra - por - jím
vía nad hla - vou, ru - do bí - lý
pra - po - ro - nás, ču - skou sí - lu
ty zna - mo - nás, vta - j a du - j! Vta - j a du - j!
Du - ne - se - me svor - ně kef - li pra - por
svůj, svor - ně kef - li, do - ne - se - me svor - ně
kef - li pra - por svůj.

2. Mocně ať vía výš a výš,
nikdy se nekloní jít,
bude víšit naše sčorem
bojujících mraků hrdým vadorem, kupědu! Kupědu!
Pro vítězství za praporem, kupědu, za praporem,
pro vítězství za praporem, kupědu.

KU PŘEDU, KU PŘEDU
U.V. Sládek) KAREL ŠEROH
Hráno

1. Ku pře - du, ku pře - du, zpát - ky ni krok!
So - ko - li ho - sío Jo - sí - le,
zvě - ta - ná k po - cho - du mu - hý tak rok,
zplí - hu - so - na vě - ky dá - le,
Ku pře - du, ku pře - du, do - kud je dech,
pro sí - vu, hla - ho - u zdu - ra - sí - ch (och)
Kdo vía - stí ne - při - tel, kde že ta sok?
Po - cho - du - j přes ně - ho dá - le!

2. Napřed se nastaví čelo a hrud,
prapor než roztrhán v kůň.
Kdo že to poroučí „Otokem bud“?
Kdo že tu poslouchat musí?
Někdo - li pociťá: „Poslouchej mne“
Zahňu se na odvěti: „Vlak jistě ne“
Vlast matku udržit má - li kdo chuf,
civ - vna skotiti musí!

3. Vlak jistě při druhu stojí ta druh,
Čechy jak vidala Sláva.
Náše tá země a náš je ten luh,
kde Sokol perutí mává!
Kupědu, kupědu, krok nikdy zpět,
s rachezem bubno - jak v boj chodil děd!
Vlak živ je doposud náš starý Böh,
Vlast česká navždy bojí stráva!

NADŠENÍ V DUŠI
Fr. Bajer

1. Nad - še - ní v du - si, ví - ci náš, lí - sí - lu ve stří
pa - ži, v nás, vía - stí dra - há, vír - nou máš
ná - ru - da své - ho stří - ži. Kdo ty - ra - ní - e
vo - ko - vy du - chu lší - skó - ho Ji - má,
tam ru - ka na - še ko - hra - ně
vol - no - stí pra - por tří - má, tam ru - ka na - še
ko - hra - ně vol - no - stí pra - por tří - má.

2. Rovnosti lidu síly své
my řídí zavědíme,
a povážlivě ty zločiny
životem zvečdíme.
Jen mužně vpřed a stále dál,
k světlu bratřeví bílé,
jít s heslem „Nadar“... „Nedáme se“
leť Sokole výš a výš! j

HOJ, PRÁPORE (V. Šuman) KAREL MATĚJČOVIC

Rázně mf

1. Hoj, prapore ru - do - bí - lý, modrou ro - ze kla - ný.
 vzlé - tni hr - dě ku blan - ky - tu, nad ty če - ské lá - ny.
 Vzlé - tni směle nad o - bla - ky, hromem zapaš - dravé mraky.
mf at ty rod - né kra - je če - ské jsou nám po - že - hná - ny.
mf at ty rod - né kra - je če - ské jsou nám po - že - hná - ny.
mf Vljaj, pra - po - re, vljaj, vljaj, pra - po - re, vljaj, at ty na - še
 lu - hy, há - je v no - vý zkveto - ráj! Vljaj, pra - po - re, vljaj!

- Nad svobodnou vlastí zavljaj, sluncem ozářenou, rozvíř svůj pole skvělá, když se mraky ženou. Nedbej, hrom-li kruté hřímá, zem když chví se ranou sterou. [Sokol šerď tvou k nebi třímá paží utučenou. :] Vljaj, prapore, vljaj ...
- Voj Sokolá nad hlavami tvoje barvy zvedá, do vědnosti, do prachu jím nikdy klesnout nedá, pro čest tvou a slávu tvoji i když Sokol padne v boji, [k nim zřít bude odevzdané lice jeho hledá. :] Vljaj, prapore, vljaj ...

SPĚJME DÁL FR. KMOCH

Pochodem mf

1. Spěj - me dál, sta - tně dál, za so -
 kol - ským pra - po - rem, do - kud boj ne - u -
 stal. v poutech ú - pí rod - ná zem, do - kud
 bouž ko - lem hřmi ka - kdý na svém mí - stě
 buš, a kdo se od - ro -
 dí, če - pe - lem v tu zrá - dnou hruď!

- Bratři, vyš, stále vyš, smělným letem slunci vsříte, s nadšením k cíli blíž spěje tvorů na tisíc. Sílou lví každý z nás v boji obranný stůj! Věrnou stráž, vlasti, máš: Sokol třímá prapor tvůj!
- „Pašce tuž, vlasti služ!“ zni nám v cestu řadu let; hezlem tím nadšení řítíme se mužně vpřed, v péci sbratř, v oku zář, v žilách otců vřelou krev. Nad námi prapor vlá: v rudém poli bílý lev.

Poznámka k 3. sloce: dlouhé slabiky se zpívají podle notace, krátké slabiky krátce.

SLETU ZDAR (J.K. Hlínský) JAROSLAV KRÍČKA

Pochodem mf

1. Ve - se - lým a ja - rým ru - chem
 2. O - fem pá - du kno - vé set - bě,
 zvu - či hní - zda so - ko - li,
 pl - seň prá - ce ko - lem zní.
 vpa - ťích sí - lu, vsrd - cí lá - sku, o zdar
 sle - tem do - zrá - na - še set - ba, bu - dem
 sle - tu zá - po - lí,
 skil - zet zla - to žní.
 Ve - se - lým a ja - rým ru - chem
 O - fem pá - du kno - vé set - bě,
 zvu - či hní - zda so - ko - li, vpa - ťích
 pl - seň prá - ce ko - lem zní, sle - tem
 sí - lu, vsrd - cí lá - sku, o zdar
 do - zrá - na - še set - ba, bu - dem

sle - tu zá - po - lí, At jen
 skil - zet zla - to žní. At jen
 So - kol sí - lu na - pře, pak se
 po - hne ce - lý svět. Znaší svor - né, pli - né
 prá - ce, zkvete vkrá - su no - vý slet.
 At jen So - kol sí - lu na - pře,
 pak se po - hne ce - lý svět. Znaší
 svor - né, pli - né prá - ce zkvete vkrá - su
 no - vý slet, zna - ší svor - né, pli - né,
 prá - ce zkvete vkrá - su no - vý slet!

NAHRÁVÁME

| Sletový památník 1932

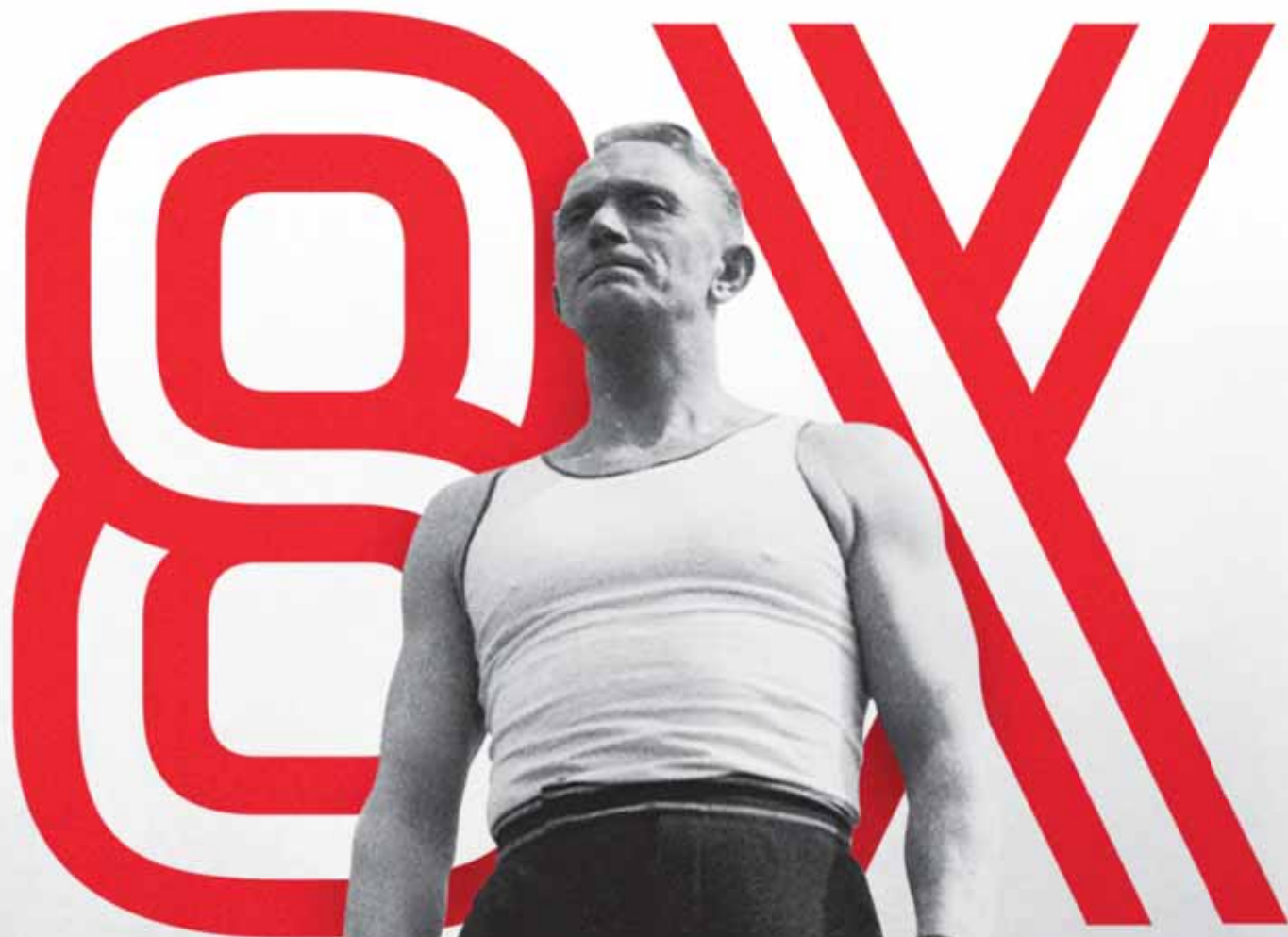
Když si tak pěkně hovíte a myslíte si: dost jsem už pracoval, protože máte cvičení hotovo, popsáno a vytištěno, chyby popisu opraveny a uveřejněny ve Cvičitelu – přijde k vám znenadání menší usměvavý pán a řekne pěkně zdvořile: „Tak, prosím, kdypak bychom mohli nahrávat?“ Bacíte se do čela – ovšem zcela něžně, abyste si neublížil – a v duchu si řeknete: vida, na tohle jsem už nemyslel, ale nahlas, hodně ledabyle, aby se nezdálo, že snad máte o věc nějaký veliký zájem, řeknete třeba: „No, prosím, jak je libo, to snad tak nespěchá.“ Ale pan ředitel Hájek z Esty už zná své lidi, ví, jak na vás. Prozradí jen tak mimochodem, že by bylo už zapotřebí zkoušky, při níž jako autor přece nesmíte chybět, a pak teprve že by se mohl udělat pokus nahrávat na čisto. Začnete se tedy zcela nenápadně zajímat, jak dlouho jako tento semhle támhle a vůbec by to asi trvalo. Dovíte se, že pan ředitel je nepřekonatelný optimista, protože říká něco o dvou hodinách na zkoušku a o třech hodinách nahrávání – ve skutečnosti však potom jsou z toho celé čtyři půldny a jeden dlouhý večer, nepočítáme-li vlastní přípravu a telefonické hovory. To prozatím vám dostačí. Pět hodin před sletem urvat, panečku, to je požadavek! Tu se vám pak objeví druhý přírodní zá-

kon, rovněž nezvratný jako osud. Není vůbec možná najít den a hodinu, kterou by měli volnou skladatelé cvičení i hudby, tvůrce partitury, kapelník, muzikanti, továrna a jiní potřební činitelé. Za nic na světě to nelze smluvit. Proto se musí konat zkouška i nahrávání tak, že to vadí všem a nevyhovuje žádnému, ba že to všechny přímo zlobí, protože to musí být právě dnes, když všichni mají jinou práci, mnohem důležitější. S jistým zpožděním se tedy přece začne zkoušet a přijdou všichni. (Pan ředitel Hájek má i v tom svou praxi, pošle pro vás prostě auto a je to. Přece nenecháte taxametr běžet naprázdno na cizí účet.) Ale pro rány Mojžíšovy holí do skály, kdo jakživ nezkusil, co je to hudební zkouška, neví vůbec, co je to „povznesení myslí k Bohu“, protože ani kůrové andělští nebudou moci tropit takový rámus, až budou zvat mrtvé k poslednímu soudu, jaký halas a tartas je při takové zkoušce. Stavení babylonské věže bylo asi nevinným žertíkem proti dorozumívání při téhle věci. Autorka cvičení naříká, že jí to hrají příliš rychle, autor hudby lomí rukama nad pomalým tempem, autor partitury je nezvratně přesvědčen, že to, co ti pánové hrají, jakživ nenapsal, a ti pánové, co hrají, jsou přesvědčení, že hrají na sto procent všecko tak, jak je napsáno.

Inu, nezbyvá než nejdříve límec dolů, pak kabát dolů, taktovku do ruky a teď pěkně po pořádku, kus za kusem, napřed nástroje vedoucí melodii, pak doprovod a tak dále a dále, až vám už pan kapelník řekne, že má ještě jiné povinnosti

a hudba také a že jako pro dnešek by toho mohlo být dost. Jdete domů – v duši černo, že to takhle nahrajete asi za týden po sletu. Pak se ukáže, že hudba, která protřpěla první zkoušku, to vůbec nemůže nahrát a že je tedy potřebí opatřit jinou, a ta má zase jiné ladění a obsazení nástrojů. Jestliže první zkouška byla ve Vršovicích, bude druhá bezpečně v Holešovicích, a tak si v duchu libujete, že aspoň osvěžíte své místopisné znalosti pražské, když po několika dnech – zase v dobu co možná nejméně přijatelnou – ale teď už také pěšky, capkáte ke druhé zkoušce napříč Prahou. Bože to je zase správa! Ale po třech hodinách už jste odhodláni na všecko a jste ochotni se do krve přít, že tentokrát to špatně zahrály klarinety, kdežto druzí tvrdí jistojistě, že to byly křídlovky, až se nepochybně ukáže, že chyba je v notách pro velký buben. To je stav, v kterém nabudete nezvratné jistoty, že to půjde a že tedy již pozitíří by se mohlo začít doopravdy. Usměvavý pan ředitel vás vyčerpaného doprovodí do laboratoře, abyste si poslechli zkušebních nahrávek. Chvilku to trochu chrčí a pak slyšíte hlas profesora Modra, harmonizátora krásné hudby profesora Kříčky: „Tak pánové, prosím, je to pěkně legáto: Tárata ramtam tá dytydá“ a pak kousíček hudby a dál zase: „Tohleto, prosím, pěkně vyrazit – pam, pam, pam, pam, pam“ a zase muzika a hlas: „Bez čtvrtého klarinetisty tohleto nepůjde“, nebo: „Prosím vás, máte tam as, tak je to dobře, a vy ge – no ovšem, předznamenání platí pro celý takt!“ A tak dále, podobně a různě. Než se rozloučíme, má továrna velmi přesné rozkazy: opatřit jednoho klarinetistu, flétnistu, rejžák, kterým se bude dělat dešť na velkém bubnu, podium pro dirigenta, šest dětí, zásoby pitné vody pro všechny, židli, na kterou se dá bubnovat, a mnoho jiných nevyhnutelných věcí. To je však již jen krok k slavnému dni. V noci se vám zdá, že jste tím čtvrtým klarinetistou, co chyběl, a probudíte se se strašnou bolestí, protože jste se kousl do palce.

PAMÁTNÝ DEN SOKOLSTVA 8. 10.

Připomínka památky tisícovek sokolek a sokolů,
kteří obětovali své životy za svobodu a demokracii.

Od roku 2019 se slaví jako významný den ČR.

